

La Lectora

REVISTA DIGITAL DE CRÍTICA LITERÀRIA

[Llibres](#) [Cultura](#) [#ProjecteCarner](#) [Nosaltres](#) [Contacte](#) [Subscripció](#)

Quatre raons per llegir *La princesa de Clèves*, de Madame de La Fayette

LLIBRES / NARRATIVA / 1 JUNY, 2021

«L

a magnificència i la galanteria no s'han mostrat mai a França amb tanta d'esplendor com durant els darrers anys de la cort d'Enric II».

Així comença *La princesa de Clèves*, de Marie-Madeline Pioche de la Vergne, comtessa de La Fayette. Mlle. De Chartres arriba a la cort acompanyada de la seva mare, que l'avisava dels perills de la vida en societat, caracteritzada per les aparences, l'ambició i els afers polítics i sentimentals. La bellesa de la noia desperta l'admiració de tothom, en especial del príncep de Clèves, amb qui s'acaba casant sense estar-ne enamorada. La tranquil·litat que li aporta la vida matrimonial, però, es trenca en conèixer el senyor de Nemours, per qui sent una passió que s'esforça a reprimir al llarg de la novel·la. Els secrets de la cort, la visió pessimista de l'amor, la galanteria i l'elogi de la virtut són els temes principals de l'obra. Gairebé trenta anys després de l'última edició en català, Quid Pro Quo reedita el clàssic francès amb traducció i epíleg de Josep A. Grimalt. Polèmica des de la seva publicació el 1678, a França encara es pregunten si paga la pena llegir *La princesa de Clèves*. Aquí van les meves raons per pensar que sí, i, més concretament, l'edició publicada per l'editorial mallorquina.

1. És una novel·la contemporània

Si tenim en compte que un dels objectius de Quid Pro Quo és reeditar traduccions de textos literaris que han estat descatalogats però que mereixen ser llegits perquè encara mantenen la capacitat d'interpellar el lector, trobo que és un encert haver publicat l'obra més coneguda de La Fayette. Malgrat que a l'epíleg no s'esmenta la polèmica que va suscitar sota el mandat de Sarkozy, el ressorgiment de *La princesa de Clèves* a França és un motiu de pes per pensar que la nova edició en català pot trobar lectors que s'interessin pels dilemes sentimentals de la protagonista.

L'expresident francès va criticar en més d'una ocasió que l'obra de l'autora del XVII formés part del temari de les oposicions del cos administratiu de l'estat, i va qualificar de sàdica i imbècil la persona que va proposar-la per a l'examen.¹ Com a resposta a les seves declaracions, tant professors com estudiants universitaris —en contra, també, de la reforma educativa— van organitzar lectures maratonianes de la novel·la als espais públics de diverses ciutats del país.² Així, es va convertir en un dels llibres més venuts entre el 2007 i el 2009, i Christophe Honoré en va fer una versió lliure al cinema (*La Belle Personne*), en què Mlle. de Chartres, interpretada per Léa Seydoux, és una adolescent que deixa el Lycée Henri IV per anar a estudiar a un institut del districte XVI de París.³ Régis Sauder, per la seva banda, va realitzar un documental sobre uns alumnes del suburbi de Marsella que interpreten algunes escenes de la novel·la, i expliquen fins a quin punt se senten identificats amb els seus personatges.⁴ Tenint en compte les últimes versions que se n'han fet, actualment la cort d'Enric II seria un centre de secundària. Com apunta Grimalt: «Certament, si el lector d'avui vol esquivar un efecte d'inversemblança greu, ha d'oblidar al llarg de tota la lectura que Mme. de Clèves encara no ha complert desset anys» (p. 198).⁵ Per tant, tot i que reconec que la primera part pot resultar una mica enrevessada per la gran quantitat de personatges històrics que hi apareixen, és una obra que, per la seva temàtica amorosa, pot interessar fins i tot els lectors més joves, «que s'acosten al llibre per curiositat, cercant-hi el gust singular d'una primera lectura, no condicionada per imperatius escolars o professionals» (p. 183).

2. Madame de La Fayette és una autora innovadora i del seu temps

La primera polèmica que va despertar *La princesa de Clèves* la trobem a la nota «De l'editor al lector», en què es defensa la invisibilitat de l'autora a fi de no condicionar la recepció de l'obra:

Per més aprovació que haja obtingut aquesta Història entre els qui l'han llegida, l'Autor no s'ha pogut decidir a fer-se conèixer; he tengut por que el seu nom no minvàs l'èxit del llibre. Sap per experiència que de vegades condemnam les Obres per l'opinió mediocre que tenim de l'Autor i sap també que la reputació de l'Autor dóna sovint prestigi a les Obres. Roman, doncs, en l'anonimat per deixar més lliures i més equitatius els judicis, i es mostrarà, però, si aquesta Història és tan agradable al públic com nosaltres ho esperam (p. 17).

Els rumors que corrien fins i tot abans de la publicació de la novel·la és que l'havia escrita amb l'ajut de La Rochefoucauld i de Segrais. Els crítics consideren que la invisibilitat de La Fayette es deu a la seva condició social, al fet de ser una dona culta i distingida, assídua als salons parisencs, que no pot presentar-se en societat com a escriptora professional. Tanmateix, podríem dir que la invisibilitat acaba sent una via conscient per construir la seva identitat literària i, així, influir en la recepció de *La princesa*. A l'edició de Bernard Pingaud,⁶ el crític comenta que els amics de l'autora l'anomenaven «le brouillard» («la boira») a causa del seu caràcter misteriós i melancòlic. A banda del seu tarannà, crec que el fet que l'escriptura ocupés un lloc secundari a la seva vida⁷ va ser el que li va permetre sentir-se lliure per fer provatures i renovar la literatura de tall preciosista. A l'obra, la psicologia dels personatges adquireix un valor totalment nou pel que fa al temps narratiu: mentre que en *romans-fleuves* com *Le Grand Cyrus* i la *Clélie* es fan llargues digressions sobre els sentiments, que es desvien de la trama principal, sense aprofundir en la caracterització dels personatges,⁸ a la novel·la de La Fayette l'anàlisi psicològica és el que fa avançar la trama. Per a fer-ho, l'autora innova a partir de la seva tradició literària. Aquest fragment que pertany a l'escena de la confessió és un bon exemple per il·lustrar-ho:

¿Què ha fet per agradar-vos? ¿Quin camí ha trobat per arribar al vostre cor? D'alguna manera jo m'hauria consolat de no haver-lo commogut pensant que era incapaç de commoure's. Però ara un altre fa allò que jo no he pogut fer. Sent ahora la gelosia d'un marit i d'un enamorat; però és impossible mantenir la d'un marit després d'un procedir com el vostre. És massa noble per a no donar-me una seguretat plena; fins i tot em consola com a amant vostre. La confiança i la sinceritat que teniu amb mi són d'un preu infinit; em valoreu prou per a creure que no m'aprofitaré d'aquesta confessió. Teniu raó, senyora, no n'abusaré i no en minvarà el meu amor per vós. Em feis malaurat amb la mostra més gran de fidelitat que mai una dona haja donat al seu marit. Però, senyora, acabau i fes-me saber qui és el qui voleu evitar (p. 117).

En llegir la segona pregunta que li fa a la princesa, el lector podrà apreciar que el senyor de Clèves parla de la conquesta amorosa en termes espacials. En aquest sentit, encara que Grimalt no ho comentí, el vocabulari que s'utilitza a la novella per parlar dels sentiments amorosos és el d'*El mapa de la Tendresa*,⁹ un gravat atribuït al pintor François Chauveau que apareix per primer cop a la *Clélie*, de Madame de Scudéry. En aquest mapa allegòric, la funció del qual és educar l'home en el refinament sentimental per seduir la dona, es presenten tres camins per arribar a les Terres desconegudes, que són el destí final de la conquesta amorosa. Tanmateix, sembla que ningú pugui arribar fins allà, perquè els tres camins proposats, que corresponen a tres rius, desemboquen en la Mar perillosa. En aquest sentit, l'autora de la *Clélie* té una visió platònica de l'amor, ja que considera que no sabem que hi ha més enllà d'aquesta mar. En el cas del senyor de Clèves, el marit pren el riu de la Reconnaissance (l'Agraiment), perquè no ha sabut commoure el cor de la seva dona: «No m'he guanyat la vostra inclinació ni el vostre cor, i la meva presència no us causa plaer ni us contorba» (p. 37). Així, a mesura que avança la trama, constatem que ell és complaent, sensible, atent, i, en última instància, el confident de la princesa, ja que es guanya la seva confiança perquè li confessi què és el que la turmenta. En canvi, Nemours creua les aigües de la Inclinació (el camí directe a les Terres desconegudes), ja que sí que és correspost, malgrat que ell i Mme. de Clèves s'esforcin a dissimular el seus sentiments:

Adoptà una conducta tan discreta i es vigilava tant a si mateix amb tant d'esment que ningú no el sospità enamorat de Mme. de Clèves, tret del cavaller de Guisa, i ella mateixa amb prou feines se n'hauria adonat si la inclinació que sentia per ell no li hagués fet prestar atenció particular als seus actes que no li permetia de dubtar-ho (p. 49).

La protagonista, després de la insistència del marit, que només pensa a comprendre-la i fer-la contenta, li confessa que està enamorada d'un altre home perquè necessita el seu permís per fugir al camp i, així, distanciar-se de Nemours, atès que se sent «vençuda i dominada per una atracció que m'arrossega a desgrat meu» (p. 113). Al llarg de la novella, el que fa avançar la trama cap a un final tràgic és la superació de les diferents etapes per arribar al cor de la princesa, fases que coneixem a partir de l'anàlisi psicològica dels personatges.

Atès que alguns crítics es van queixar de la inversemblança de l'escena de la confessió —entre d'altres—, l'autora no dubta a defensar la seva obra com si fos una lectora més, tot aprofitant la seva invisibilitat. A partir d'una carta que envia a Joseph-Marie de Lescheraine el 1678¹⁰ sabem que La Fayette aplaudeix l'escriptura polida de l'Autor, així com la perfecta imitació que fa del món de la cort i el fet que el llibre no tingui res de novellesc i grandiloqüent. Gràcies a aquesta carta, sabem que *La princesa de Clèves* hauria de pertànyer al gènere de les memòries, però que algú va canviar el títol de l'obra. Això és important, perquè una lectura en clau històrica li permet donar versemblança a les actituds inversemblants de la protagonista. D'aquesta manera, el narrador pot presentar una tesi jansenista: la renúncia de la princesa a viure una història d'amor amb el senyor de Nemours, un cop mort el príncep de Clèves, suposa el triomf de la raó per sobre de la passió.

Finalment, però no menys important, l'ambientació de la novel·la a la cort d'Enric II li permet parlar de la moral del seu temps i trencar amb l'estètica preciosista; en aquella època, la literatura pastoril, per exemple, té un pes molt important —*L'Astrée*, d'Honoré d'Urfé, n'és un bon exemple. Com han apuntat alguns crítics, la Història només és un decorat per parlar de les passions de la cort, de les galanteries. La novel·la se situa al segle XVI, sí, però reflecteix el pensament del XVII.¹¹

3. Les traduccions catalanes participen de la querella de *La princesa de Clèves*

Com que *La princesa de Clèves* és una obra preciosista —malgrat considerar-se clàssica pel que fa a la versemblança històrica, l'estructura i les tres unitats— s'utilitza un llenguatge elegant i refinat; motiu pel qual els noucentistes es van interessar per traduir-la, ja que els permetia assajar la configuració d'una llengua literària.¹² La primera traducció en català, de Rafel Marquina, va aparèixer a l'Editorial Catalana el 1923. Això entroncaria amb el debat lingüístic que va suscitar la novel·la al segle XVII: Madame de La Fayette trenca amb l'ideal gramatical de l'època, tot creant una llengua pròpia que no segueix les normes clàssiques,¹³ fet que va provocar algunes reticències, ja que suposava l'inici de l'autonomia de la literatura respecte de la gramàtica, que havia tingut un pes molt important a França pel que fa a la valoració de les obres literàries. Com exposa Grimalt a «Notes preliminars sobre la traducció», «L'estil de Mme. de La Fayette és d'una senzillesa extrema. [...] Aquesta qualitat, però, no fou valorada igualment per tots els crítics, alguns dels quals jutjaren que l'estil de l'autora és poc acurat, i qualque vegada incorrecte» (p. 14). Tot i que la versió de Marquina és fidel a l'original, el mallorquí critica que l'exercici preciosista de la traducció difumina altres components de la novel·la, encara que no n'especifica quins. A la traducció que presenta a Quid Pro Quo, que és la que ja es va publicar a Proa el 1990, espera que «els mots no ocultin les idees, sinó que les deixin ben visibles, com ho aconsegueix l'autora de l'original» (p. 14). Per aconseguir-ho, però, és conscient que es troba amb el repte de salvar la distància que hi ha entre el lector català contemporani i la llengua francesa del segle XVII:

Hi ha una regla que pretén establir com ha d'ésser una traducció ideal: redactaràs el text com ho faria l'autor de l'original si tingués la teva com a llengua materna; però, no veient clar si aquesta regla és aplicable a una versió actual al català d'un clàssic francès del segle XVII, he preferit imposar-me'n una altra: intentaré que el meu text provoqui en el lector el mateix efecte que deu produir als lectors francesos d'avui. Per assolir aquest objectiu, m'he permès unes llicències, que vull declarar pel component que podrien tenir d'heterodòxia (p. 13).

Aquestes llicències es resumeixen en tres: traduir l'obra en dialecte mallorquí a fi d'adoptar una llengua amb trets arcaïtzants (1), ser fidel a l'original, sense pretendre millorar-lo (2), i salvar algunes de les ambigüitats de l'original (3). A tall d'exemple, quan tradueix del francès «il y a même quelque chose d'obligant pour M. de Nemours à ne vouloir pas avouer que vous le connaissez sans l'avoir jamais vu» («suposa una certa *desconsideració* cap al senyor de Nemours no voler confessar que el coneixeu sense haver-lo vist mai», p. 41) és conscient de no estar fent una traducció literal del text. A les notes de traducció, apunta que Antoine Adam, a l'edició de *La Pléiade*, comenta que hauria estat més natural haver dit «de désobligeant». En aquest sentit, segueix les indicacions del professor de la Sorbona. D'altra banda, encara que es mantingui fidel a l'original, també anota les crítiques que van rebre algunes de les expressions de l'autora, com ara «quelle passion endormie se ralluma dans son cœur» («Quina passió adormida es tornà a encendre dins el seu cor», p. 166). El mallorquí explica que «Valincour observà que seria més lògic que una passió adormida es despertàs i no que es tornàs a encendre» (p. 198). Per tant, podríem dir que les decisions que pren com a traductor participen de la querella lingüística de *La princesa de Clèves*.

4. Ha tingut una escassa recepció als Països Catalans, però Grimalt ens obre camins per llegir-la de forma crítica

Pel que fa a la recepció, em fa l'efecte que a casa nostra l'obra ha passat una mica desapercibuda. En aquest sentit, destaca l'admiració de Llorenç Villalonga per *La princesa*,¹⁴ influència que es pot constatar a *L'hereva de dona Obdúlia o Les temptacions*.¹⁵ D'altra banda, Ramon Esquerra també va llegir-la a fi d'entendre l'evolució del gènere de la novel·la,¹⁶ ja que, juntament amb el *Quixot* i *Robinson Crusoe*, és una de les primeres novel·les modernes.¹⁷ Maurici Serrahima, per la seva banda, va parar atenció a la lectura que en va fer André Maurois;¹⁸ el crític català s'havia interessat per les conferències de l'escriptor francès.¹⁹

Pel que fa a l'epíleg de Grimalt, que és el que ja es va publicar a Proa el 1990, el mallorquí proposa cinc possibles lectures de *La princesa de Clèves*, que no són excloents entre elles, ja que «un lector intel·ligent i sensible pot captar en principi tots els elements que integren l'obra» (p. 187). El llibre de La Fayette es pot llegir com a novel·la amorosa, històrica, psicològica, com a exercici preciosista o com a demostració d'una tesi. En aquest sentit, destaco la reflexió de Grimalt a propòsit de la lectura i la crítica literària, atès que ens ajuda a entendre millor com ens està presentant l'obra:

Aquestes i altres maneres diferents d'accés a la novel·la ni se contradueixen ni s'exclouen. Cadascuna és el resultat d'una selecció particular d'uns o d'uns altres components. [...] L'operació selectiva no és simultània a la lectura, sinó posterior. Cal no confondre-la, doncs, amb la cooperació constant del lector exigida no sols en la lectura d'un text literari, sinó en la recepció de qualsevol missatge. La selecció se produeix justament quan el lector, un cop arribat a la darrera frase del text, queda amb aquell neguit a què em referia abans, que se tradueix en qüestions i, per contestar-les, ha de fer una reconstrucció personal del text, per a la qual fa aquella selecció i n'extreu unes respostes. No d'altra manera deuen haver operat els crítics quan arriben a conclusions distintes i, en aparença, incompatibles o contradictòries (p. 187).

Per aquest motiu, el traductor no presenta l'epíleg en forma de pròleg, perquè no vol condicionar la lectura d'aquells que s'aproximen per primera vegada al clàssic francès. El que més m'ha agradat de l'epíleg és que les interpretacions que proposa són un petit tast perquè el lector torni a capbussar-se en la novel·la. Parteix d'una lectura personal, sí, però evita parlar de certs aspectes en profunditat, amb l'objectiu de no donar una resposta tancada a les possibles preguntes dels lectors. Fa al·lusió al jansenisme, per exemple, doctrina religiosa que és molt important per entendre el pensament de l'autora, però no s'atura a «indagar quina part conté d'ideologia jansenista» (p. 192). Com els bons professors, Grimalt ens obre camins per tornar al llibre amb una mirada crítica i ens ofereix una breu bibliografia per aprofundir en la vida, obra i filosofia de La Fayette, però sap que només és un guia del qual podem prescindir.

Finalment, també destaco la ressenya que va publicar Jaume C. Pons Alorda fa un parell de mesos, on s'aventura a afirmar que *La princesa de Clèves* és una de les obres que va influenciar Marcel Proust a l'hora d'escriure *A la recerca del temps perdut* —i crec que no li falta raó. Quan mor M. De Clèves, que va emmalaltir arran de l'escena en què la princesa li confessa estar enamorada d'una altre home, ella i Nemours podrien estar junts, però renuncia a viure la relació perquè no podria suportar que el don Joan de la cort, amb el pas del temps, desitgés altres dones. Mme. de Clèves sap que l'amor només existeix quan és insatisfet:

Però els homes, ¿conserven potser la passió sotmesos a uns lligams eternals? ¿He d'esperar un miracle a favor meu i em puc exposar a veure finir certament aquesta passió que seria tota la meua felicitat? [...] crec fins i tot que són els obstacles, que han fet la vostra constància. N'heu trobats prou per a animar-vos a vèncer-los i les meves accions involuntàries, o les coses que l'atzar vos ha descobert, vos han donat prou esperança per a no desencoratjar-vos (p. 173-174).

Igual que en el cas del duc de Nemours, allò que alimenta l'amor del narrador de *La recerca* per Albertine és la inestabilitat que produeix el desig, la inquietud de no posseir-la al seu antull —en aquest sentit, les primeres pàgines d'*Albertine desapareguda* són excel·lents.

Així, doncs, atesa l'escassa recepció que ha tingut l'obra als Països Catalans —també per motius editorials, és clar— la lectura de la traducció i l'epíleg de Grimalt ens permetrien proposar noves lectures de *La princesa de Clèves* en relació amb la nostra literatura. És una llàstima, però, que les versions cinematogràfiques que he comentat, que també ens ajudarien a entendre millor l'obra, no estiguin disponibles en català. Això no obstant, una de les influències de La Fayette, *El mapa de la Tendresa*, ens ha arribat a partir de la cançó francesa: Georges Moustaki s'inspira en el gravat de Chauveau per compondre «La Carte du Tendre», i Marina Rossell la canta en català en el segon volum dedicat al cantautor.²⁰

1. Si voleu saber-ne més, podeu llegir aquest [article](#) de *Le Monde*. [↗](#)
2. [En aquest reportatge](#) podeu escoltar un fragment d'una lectura que es va fer a París. [↗](#)
3. Podeu veure la pel·lícula en versió original, amb subtítols en castellà, a [Filmin](#). Que jo sàpiga, a l'Estat espanyol no van arribar a estrenar-la als cinemes. [↗](#)
4. El documental es titula *Nous, princesses de Clèves* —només està disponible en francès. Es pot veure a [Arte](#). [↗](#)
5. Madame de La Fayette (2019). *La princesa de Clèves*, trad. i epíleg de Josep A. Grimalt. Quid Pro Quo: Pollença. Totes les citacions del llibre s'indicaran únicament amb la pàgina entre parèntesi als cos del text. [↗](#)
6. Madame de Lafayette (2000). *La princesse de Clèves*, ed. Bernard Pingaud. París: Éditions Gallimard, col. Folio classique. [↗](#)
7. Bernard Pingaud la descriu com a una novel·lista de diumenge que no es pren seriosament la seva feina: «C'est un romancier du dimanche, qui d'ailleurs doute de soi, se fait aider par ses amis, et prend si peu au sérieux son travail qu'il lui arrive de ne même pas le montrer». [↗](#)
8. Com comenta Pingaud: «Les héros n'ont ni âge, ni condition, ni figure, et le commentaire qu'ils font de leurs aventures reste extérieur à celles-ci : c'est le conteur en réalité qui commente, comme il parlerait dans un salon de coup de foudre et de la jalousie». [↗](#)
9. Al web de la Biblioteca Nacional de França podeu trobar el gravat d'[El mapa de la Tendresa](#). [↗](#)
10. Rotger, Neus (2018). «*La Princesa de Clèves*, de Madame de Lafayette». Dins Jordi Llovet (dir.), *La literatura admirable. Del Génesis a Lolita*. Barcelona: Pasado y Presente, p. 251-263. [↗](#)
11. Malandain, Pierre (1979). «Écriture de l'histoire dans *La princesse de Clèves*», *Littérature*, 36, p. 19-36. [↗](#)
12. Coromina Pou, Eusebi (2012). «[Dues traduccions catalanes de La Princesse de Clèves de Madame de La Fayette. Un clàssic del segle XVII que marca l'accés de la dona a la novel·la](#)», *Quaderns. Revista de Traducció*, 19, p. 155-167. [↗](#)
13. Reguig-Naya, Delphine (2007). «["Il faut estre une autre chose que Grammarien": la fable et la norme à la fin du XVIIIe siècle](#)», *Fabula/Les colloques*, Fictions classiques. [↗](#)
14. Pons Alorda, Jaume C. (19/03/2021). «[El llevat de la Magdalena de Proust](#)», AraBalears. [↗](#)
15. Martínez, Raül David (2014). «[La sala de les nines en l'obra de Llorenç Villalonga i Mercè Rodoreda](#)», *Révue d'Études Catalanes*, 1, p. 93-108. [↗](#)
16. «Inspirat probablement per la definició de gènere que ofereix E. M. Forster al cicle de conferències *Aspects of the Novel*, Esquerra hi suggereix que si entenem com a novel·la "coses tan diferents com *Gargantua*, *La Princesse de Clèves*, *Ulysses* i les obres d'Edgar Wallace" deu ser perquè "no són sinó espècies i famílies d'un sol gènere narratiu que, més complex i universal que tots els altres gèneres literaris, aspira a reunir tot el que ha estat patrimoni d'aquests temps anteriors». Això es pot llegir a Guillem Molla (2013). «[Ramon Esquerra, comparatista català d'entreguerres](#)», *Journal of Iberian and Latin American Studies*, 19(2), p. 142. [↗](#)
17. Rotger, Neus (2018). [↗](#)
18. Serrahima, Maurici (02/02/1936). «André Maurois i *La Princesa de Clèves*», *El Matí*. [↗](#)
19. Coll-Vincent, Sílvia (2006). «Una certa anglofília: Maurici Serrahima, lector de narrativa anglesa i crític de la novel·la», *Els Marges: revista de llengua i literatura*, 79, p. 45-62. [↗](#)
20. https://www.youtube.com/watch?v=4J_m-WBbY2A [↗](#)

ETIQUETES: [JOSEP A. GRIMALT](#) [LA FAYETTE](#) [PRINCESA DE CLÈVES](#) [QUID PRO QUO](#) [SARKOZY](#)

ANDREA PEREIRA RUEDA | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Barcelona, 1995). Graduada en Estudis de Francès i Espanyol, màster en Estudis Hispànics. Ha treballat com a lectora de català i espanyol a l'Université Paul-Valéry, Montpellier 3.

[Llibres](#)
[Cultura](#)
[Nosaltres](#)
[Contacte](#)

© LA LECTORA
hola@lalectora.cat

Amb el suport de l'Ajuntament de
Barcelona (ICUB, 2019)

[Política de privacitat](#)
[Copyleft](#)

© LA LECTORA 2018